

VOTUL ELECTRONIC SAU VOTUL PRIN CORESPONDENTA?

- Motivatia audierii publice -

Alegerile prezidentiale, care au avut loc in toamna anului 2014, au evidentiat limitele sistemului traditional de vot, prin prezenta masiva la urne, pentru exprimarea optiunii de vot a cetatenilor Romaniei. Amploarea nemulțumirilor inregistrate, criticile abundente fata de organizarea defectuoasa a scrutinului electoral, demisiile oficialilor politici si eferescenta cetatenilor romani din diaspora au scos la iveala nevoia introducerii unor modalitati alternative de exprimare a votului, care sa asigure posibilitatea exercitarii dreptului constitutional al romanilor, de a-si decide alesii, in conditii de demnitate si respect reciproc, oriunde s-ar afla.

Grupurile politice din Romania au avut diferite preferinte, unii au optat pentru introducerea votului prin corespondenta, in timp ce altii au considerat ca Romania este pregatita in a utiliza metoda votului electronic. Si unii si altii impreuna cu categoriile lor de sustinatori au incercat sa convinga public, ca propunerea lor faciliteaza exprimarea votului de catre cetatenii Romaniei, mult mai accesibil si cu costuri financiare de organizare mult mai reduse fata de sistemul traditional.

O sumedenie de organizatii ale societatii civile, think thank-uri si mass media au efectuat investigatii, studii si cercetari asupra modalitatilor de vot alternative aplicate in alte tari, evidentiind experientele acestora si solutiile aplicate. S-au evidentiat rapoarte legate de votul electronic, explorari asupra modalitatii votului prin delegare, discutii asupra metodelor de vot anticipat pentru cetatenii interesati ce stiu din timp ca nu isi pot exercita dreptul de a vota in ziua desemnata acestui scop, introducerea metodei de vot prin corespondenta pentru romanii din diaspora. Sintetizarea experientelor altor tari cu privire la metodele alternative de vot, solutiile, imbunatatirile sau revenirile la situatiile anterioare, cat si descrierea acestora pe larg, pot fi accesate la www.advocacy.ro, www.sar.org.ro www.romaniacurata.ro.

Criteriile de baza, necesar a fi indeplinite, prin introducerea unei metode de vot pentru toti romanii, oriunde s-ar afla, inclusiv intr-un format mixt, ar trebui sa fie urmatoarele:

- Asigurarea unicitatii votului exprimat;
- Asigurarea accesului facil pentru exprimarea votului de catre cetatean;
- Asigurarea anonimatului si a secretului votului exercitat;
- Securizarea impotriva riscului de fraudare.

Pentru asigurarea unicitatii votului exprimat s-a decantat necesitatea dezvoltarii si operationalizarii si cu prioritate a unui Registru Electoral, bazat pe verificarea in timp real a Codului Numeric Personal al votantilor (CNP), care sa asigure prevenirea si combaterea votului multiplu. Acest prim pas devine necesar a fi pus in practica indiferent de sistemul de vot care va fi decis, pentru Romania.

De asemenea, pentru o buna organizare a exprimarii votului de catre cetatenii romani aflati peste hotare temporar sau definitiv, este necesar a se elabora din timp, o harta de concentrare a acestora pe comunitati. Aceasta ar trebui sa fie actualizata periodic de institutii ale statului, abilitate in comunicarea cu cetatenii Romaniei, indiferent de metoda de vot care se va adopta.

Cele doua metode de vot, prin corespondenta si votul electronic, asa cum au fost analizate si exprimentate in alte tari comporta avantaje si dezavantaje pe care le trecem succint in revista, ca filtre de analiza in exprimarea optiunilor de reforma a sistemului electoral din Romania.

A. Votul prin corespondenta.

a) Avantaje:

- Sporirea participarii in procesul electoral, prin exprimarea votului comod, intr-un cadru familial, fara costuri de timp asociate deplasarii la cabina de vot;
- Flexibilitatea momentului exprimarii votului, care poate fi ales de votant cat mai convenabil pentru el;
- Util pentru persoane cu dizabilitati fizice sau cu probleme de deplasare, bolnavi, etc
- Util persoanelor care calatoresc in ziua destinata alegerilor electorale, in afara localitatilor de resedinta (care in prezent voteaza pe liste suplimentare), permitand un mai bun control al "turismului electoral".
- Utilizarea codurilor de bare si cititoarele asociate acestora, pentru datele privind identitatea votantului, cu corelarea introducerii automate in baza de date unica a persoanelor cu drept de vot.
- Elimina costurile asociate recrutarii si instruirii membrilor sectiilor de vot traditionale;
- Reduce numarul de voluntari necesari pentru observarea respectarii procesului de vot, din partea partidelor politice si a societatii civile;
- Inregistrarea plicurilor returnate (adrese eronate, persoane decedate, etc) conduce la actualizarea bazei de date unice a persoanelor cu drept de vot;
- Asigura posibilitatea renumararii voturilor in caz de contestatie electorala.

b) Dezavantaje:

- Costul postal și rețelizarea acestuia, în scopul transmiterii plicurilor electorale și a înregistrării returnării celor care conțin voturile exprimate;
- Imposibilitatea previzionării participării la vot în corelație cu organizarea logisticii aferente în consecință (prevederea de personal suplimentar instruit în oficiile postale electorale la capacitate maximă, indiferent de numărul de participanți la vot; dotarea oficiilor postale pentru a face față fluxului de corespondență ce trebuie procesat în timp foarte scurt);
- Diminuarea consistentă a asistentei din partea personalului instruit cu privire la procesul electoral;
- Identitatea votantului este dificilă de dovedită;
- Caracterul anonim și secret al votului este dificil de asigurat (plicurile ce conțin voturile exprimate trebuie depozitate separat față de formularele cu datele de identificare ale votanților, pentru a nu se face legătura între votant și votul său exprimat);
- Necesită existența unui electorat majoritar alfabetizat, care poate înțelege instrucțiunile de completare a formularelor transmise prin poștă;
- Presupune liste electorale actualizate cu domiciliul /reședința actuală corectă a votanților, pentru a reduce costurile de expediție eronate;
- Presupune riscul ca materialul electoral să fie considerat de destinatari ca și corespondență nesolicitată și care să fie aruncat, alături de alte materiale publicitare, fără a fi deschis (junk mail);
- Dispariția sensului de participare publică la un eveniment decizional comun;
- Grupuri vulnerabile de votanți (deținuți în închisori, persoanele existente în azile sau cămine de bătrâni, etc) pot fi influențați mai ușor privind exprimarea votului lor;
- Apariția fenomenului de votare în grup, prin influențe de familie și/sau prieteni;
- Risc de fraudare a alegerilor prin organizarea a completării formularelor și a exprimării votului, în întâlniri de grup;
- Procesul de votare nu va avea observatori, crescând în acest fel riscul de fraudare;
- Va necesita o bună planificare și organizare a procesului de informare, înregistrare a votanților, transmiterea corespondenței electorale și apoi recepționarea voturilor exprimate.

Votul prin corespondență sporește în mică măsură participarea la vot, însă o face selectiv prin retenția votanților fideli (http://vote.caltech.edu/sites/default/files/who_votes_by_mail.pdf). Opinia experților care susțineau că sporirea participării la vot s-ar datora doar mobilizării membrilor și simpatizanților activi ai partidelor politice a fost contrazisă de rezultatele acestei cercetări. Avantajul unei perioade puse la dispoziție pentru exercitarea votului prin corespondență, a fost util celor care, din motive obiective sau subiective, nu puteau participa la vot în ziua alegerilor. Votanții cu un nivel scăzut de educație, cei mai puțin informați și dezinteresați de politică nu au devenit mai participativi la procesul electoral prin intermediul votului prin corespondență. Votul prin corespondență crește prezenta la vot mai mult prin încurajarea și facilitarea exercitării dreptului de a vota, din partea cetățenilor activi în prezent, în raport cu efortul de mobilizare a cetățenilor care în mod uzual nu își exercită acest drept constituțional. De asemenea, se mai concluzionează că votul prin corespondență nu avantajează în vreun fel și cu preponderență, nici partidul aflat la Putere, nici partidul aflat în Opoziție.

Principalul motiv pentru care votul prin corespondență nu este practicat pe scară largă și pentru care este privit cu multă suspiciune, potrivit experiențelor altor țări, este faptul că *permite fraudarea* într-un procent mai ridicat, față de sistemul de vot tradițional.

B. Votul electronic.

a) Avantaje:

- Usurarea procesului propriu-zis de votare;
- Accesibil pentru electori (se poate efectua de acasă, de la serviciu, în locuri publice sau private, în țară și în străinătate);
- Reprezintă o facilități pentru grupuri specifice: militari, persoane singure cu copii sub îngrijire, pentru calatori și diaspora;
- Creșterea exponențială a posibilităților de acces la procesul electoral;
- Posibilitatea amplasării de chioscuri de votare, de tip touch screen, în mall-uri, supermarket-uri, etc, cu trafic ridicat de persoane cu drept de vot;
- Creșterea participării la vot prin oportunitatea multiplelor căi de acces de exercitare a acestui drept;
- Eliminarea timpilor de așteptare la secțiile de votare;
- Reducerea timpului și a costului asociat procesului electoral;
- Alegătorul decide momentul exercitării votului său;
- Asigură posibilitatea mobilizării grupului de votanți între 18-24 de ani (tinerii), marcați în general de absenteism, dar care sunt familiarizați cu tehnologia și accesul prin internet;
- Asigură caracterul secret al votului pentru persoane cu dizabilități vizuale și/sau auditive, care prin sistemul tradițional au nevoie de însoțitor în cabina de vot;
- Asigură egalitate în drepturi a categoriilor defavorizate, care pot vota fără a fi asistați;
- Rezultatele procesului de votare se pot centraliza cu mai multă acuratețe, fără erori ale operatorilor umani;
- Se elimină costurile asociate personalului din secțiile de votare;

- Se elimina costurile asociate tiparirii buletinelor de vot;
- Se reduce numarul de buletine de vot anulate, datorate greselilor de votare;

b) *Dezavantaje:*

- Existenta riscului de securizare a procesului electoral, datorat "virusilor", atacuri de hackeri ce pot bloca sistemul electronic de votare sau amplasarea calculatoarelor, destinate votului, in locuri publice ce pot fi supuse deteriorarii;
- Aparitia unor probleme tehnice de tipul caderi de tensiune, caderi de servere, conexiuni slabe la internet;
- Diviziune digitala discriminatorie a electorilor (lipsa de egalitate de sanse intre votanti (cei cu calculatoare conectate la internet in raport cu cei care nu au acces la tehnologia informatiei; cei care au conexiuni de banda larga, cu viteza sporita in raport cu cei care nu poseda asemenea conditii; etc));
- Facilitarea fraudei si coercitiei electorale (votul in locul altei persoane, cumpararea votului, confirmarea dificila a persoanei care voteaza). Sunt solutii de tip semnatura digitala sau parole unice individuale, insa trebuie analizata posibilitatea punerii in practica pe scara larga in Romania corelata cu nivelul costurilor asociate.
- Cresterea costurilor de informare, marketing si publicitate asociate educarii publicului pentru utilizarea corecta a votului electronic;
- Cost investitional semnificativ in infrastructura IT asociata procesului electoral, in actualizarea si mentenanta programelor informatice si in auditul sistemului informational utilizat;
- Aparitia fenomenului de votare in grup, prin influenta de familie si/sau prieteni;
- Imposibilitatea renumararii voturilor in caz de contestatie electorala;
- Dezintegrarea capitalului social, a retelelor sociale de cartier si a vietii civice asociate procesului electoral traditional, care are un caracter preponderent comunitar si mai putin individualist.

Increderea in procesul de vot electronic depinde de increderea publicului si a expertilor independenti in sistemul informatic utilizat pentru exprimarea voturilor. Pe langa incredere, acesta trebuie sa fie prietenos cu utilizatorul, sigur si verificabil de experti independenti. Principalele riscuri ale metodei de vot electronic sunt cele legate de securitatea acestuia (sistemele IT pot fi manipulate atat din interior, de catre responsabilii de administrare a procesului electoral, cat si prin atacuri informatice din exterior), costurile investitiei in infrastructura IT necesara si a tratamentului egal al alegatorilor (este accesibil doar pentru cei care au acces la internet). Daca respecta cu precadere securitatea sistemului de votare, prin comparatie, este mai rapid si mai usor de exercitat, in raport cu votul prin corespondenta. In lipsa votului exercitat pe suport de hartie, in cazul inregistrarii de contestatii, nu se pot renumara voturile liber exprimate, pentru solutionarea acestora. Exista insa solutii ale cercetatorilor in domeniu, prin care se poate creste increderea publicului in metoda de vot, prin transparentizarea centralizatoarelor in urma procesului de vot. Aplicarea acestor solutii conduce la eliminarea posibilelor fraude, iar votul exercitat sa poata fi verificat, in mod individual de fiecare votant, pastrandu-se in acelasi timp secretul acestuia (spre exemplu: https://embed-ssl.ted.com/talks/lang/ro/david_bismark_e_voting_without_fraud.html)

In prezent, la nivelul actorilor politici din Romania sunt initiate doua propuneri legislative, cate unul pe fiecare din aceste doua sisteme de vot si anume:

- a) Alianta Crestin-Liberala sustine introducerea votului prin corespondenta, argumentand ca romanii de peste granita nu isi pot exercita dreptul constitutional de vot, datorita conditiilor precare de exprimare a acestui drept (accesibil la www.advocacy.ro, www.sar.org.ro, www.romaniacurata.ro .
- b) Asociatia M10 a depus la Comisia Parlamentara pentru Codul Electoral, un proiect de lege privind votul electronic, pe baza unui token similar celui folosit in sistemul e-banking (accesibil la www.advocacy.ro, www.sar.org.ro, www.romaniacurata.ro)

Avand in vedere cele prezentate si notele bibliografice existente la www.advocacy.ro, www.sar.org.ro, www.romaniacurata.ro , audierea publica "votul electronic sau votul prin corespondenta?" isi propune sa identifice raspunsuri la urmatoarele intrebari:

1. **Ce sistem electoral (traditional, corespondenta, electronic, mixt) vi se pare cel mai potrivit pentru electoratul din Romania prezenta? Argumentati.**
2. **Care sunt obstacolele pe care le identificati pentru sistemul de vot preferat de Dumneavoastra si cum considerati ca ar putea fi depasite? Argumentati.**
3. **Ce ar trebui sa aiba in vedere Autoritatea Electorala din Romania, pentru ca sa va puteti exercita dreptul constitutional de a vota, in conditii de respect si demnitate umana?**

Opiniile Dumneavoastra, transmise obligatoriu in scris (pana in data de 17 aprilie) si, optional, sustinute verbal (in data de 21 aprilie) (vezi regulamentul de organizare al audierii publice la www.advocacy.ro) vor fi examinate de Comisia de Experti a audierii publice - Dacian Cioloș, Alexandru Radu, Emil Hurezeanu, Silviu Rogobete, Corina Dragomirescu -, care va elabora o sinteza raport ce va fi prezentata public, in jurul datei de 7 mai, in cadrul unei conferinte de presa. Documentul va fi postat pe cele trei site-uri dedicate evenimentului.

Intocmit,
Academia de Advocacy
Societatea Academica din Romania
aprilie 2015